

ÓSPIRIMLIK DÁWIRINDEGI OQÍWSHÍLARDA ÓZLESTIRMEWSHILIKTÍŇ PSIXOLOGİYALÍQ SEBEPLERI

Z.Sh.Sherimbetova – *psixologiya ilimleriniń kandidatu, docent*

Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutu

Tayanch soʻzlar: motiv, motivatsiya, psixologik faoliyat, psixologiya, mustaqil ishlar, korreksiya, diagnostika.

Ключевые слова: неуспеваемость, мотив, мотивация, психологическая служба, психология, самостоятельная работа, коррекция, диагностика.

Key words: underachievement, motive, motivation, psychology service, independent work, correction, diagnosis.

Psixologlardıń atap ótiwinshe, orta hám joqarı klaslarda oqıp atırǵan oqıwshılar intellektuallıq jáne jámiyetlik normalardıń mıtájlikleri menen ajralıp turadı, sol sebepli tómén rawajlanıwdıń psixologiyalıq sebepleri hám olardı dúzetiw ayrıqsha ózgesheliklerge iye boladı.

Orta hám joqarı klaslarda oqıp atırǵan mektep oqıwshılarınıń ózlestirmewshiliginiń psixologiyalıq sebeplerin eki topaǵa birlestiriw múmkin:

✓ oqıwshılardıń motivaciyalıq tarawın rawajlandırıwdıǵı kemshilikler;

✓ oqıw xızmetin óz-ózin tártipke salıwdıń qalıplestirgen kónikpeleri.

Motivaciyalıq tarawdı rawajlandırıwdıǵı kemshilikler menen baylanıslı tómén rawajlanıwdıń sebebin analiz qılıp kóretuǵın bolsaq, ilimpazlar tárepinen ayıp ótilgen tiykarǵı sebeplerden - biri tar tálím motivi, buǵan mısál - sherek aqırında tómén bahanı durıslawǵa hárezet etiw bolıp esaplanadı. Sol sebepli oqıwshı “kerekli” pán boyınsha qandayda-bir qosımsha sabaqlardı qaldırmaıdı.

Jaqsı yamasa qanaatlandırarlı baha alǵanında tek baha ushın oqıw birden-bir maqseti hám jetekshi motivine aylanadı, oqıwshınıń bahalaw aktivligin ózgertedi, sabaq mazmunına nemquraydıqlıq keltirip shıǵaradı.

Kópshilik oqıwshılar ushın baha alıw maqseti ózinen-ózi tastıyıqlaw, óz-ózin húrmet etiwden qanaatlanıw, úyde wáde etilgen sıylıqlıq alıw quralı (“velosiped, shokolad, aqshalay h.t.b) rolin atqaradı. Bulardıń barlıǵında sabaqtan tısqarı motivaciya júzege keledi jáne bul kognitiv qızıǵıwshılıqlardıń rawajlanıwına tosqınlıq etedi, óz uqıp hám kónikpelerin asırıwǵa, bilimlerde tereńlestiriwge hám keńeytiwge umtılwıń payda bolıwına tosqınlıq etedi, sonıń menen birge tálimge bolǵan qádiriyat múnasábetin qalıplestiriwge tosqınlıq etedi. Abıroy-itibar motivleri óspirimdi teńlesleri arasında eń zor bolıw ushın oqıwǵa umtıldıradı. Óspirimniń pikirine qaraǵanda, bul keleshekke social jetiskenliklerge erisiw jolı bolıp tabıladı.

Óspirim oqıw rejesine kiritilmegen ayırım tema hám máseleler boyınsha bilimlerde gárezsiz ózlestire aladı. Aıne óspirimlik dáwirinde kognitiv qızıǵıwshılıqlar jáne de mazmunlı, keń hám terenirek bolıp, oqıw pánleri menen baylanıslı bolıp, olar unamı hám ulıwma qálemewshilerge bólinedi. Bunday oqıw iskerligi óspirimniń klassta alǵan bahalarına qaramastan ámelge asırılwı múmkin. Mısalı, bul jastaǵı oqıwshını óziniń arnawlı páninen fizika yamasa ximiyadan tájiriybeler islew, oqıtıwshınıń aytqanların ámelde qollanıwǵa hárezet qılıw hám usı sıyaqlı usıllar járdeminde qızıqtırıwı múmkin, biraq bul onıń sol pánnen jaqsı oqıydı, degeni emes.

Óspirimdegi qızıǵıwshılıqlar dáwiri óz-ózinen, májbúrlilik penen ótiwi múmkin hám bir qızıǵıwshılıq basqası menen almasadı, sol sebepli salıstırmalı tárizde qısqa waqıt ishinde basqa pán áhmiyetli bolıwı múmkin hám oqıw programması menen baylanıslı bolmaıdı.

Óspirimlik dáwirinde kognitiv qızıǵıwshılıqlardıń dominant baǵdarı qalıplesiwi júz beredi. Hár bir klasstıń ayrıqsha “qanıgeleri” - fizikler, ximikler, jazıwshılar hám basqalar payda boladı. Bul dáwirde oqıwshınıń biliw iskerligi qaysı baǵdarda - gumanitar, tábiyiy-matematika ma yamasa texnikalıq baǵdarda rawajlanıwın aldınan aytıw múmkin. Óspirimlik hám jaslıq dáwirinde payda bolatıwın óz táǵdirin ózi belgilew zárúrligi tek ǵana oqıwshınıń oqıw iskerliginiń tábiyatına tásir etedi, bálki geyde onı belgilew de múmkin.

Kóplegen orta mektep oqıwshıları mektep tálimin mektepten tısqarı tálím hám óz-ózin tárbiyalaw menen toltıradı. Orta mektep oqıwshıları qashannan berli sırtqı hám ishki shárayatlardı ólshewge ılayıq, bul olarǵa ádalatlı qararlar qabıllaw imkaniyatın beredi. Jáne bul sonı anlatadı, social baǵdarlanǵan motivlerde “ishki fil’tr” olardıń qalıplesiwi processinde jetekshi rol atqaradı. Orta mektep oqıwshısı qanshelli sociallıq jaqtan jetik bolsa, onıń umtılwıları keleshekke qaratılǵan, yaǵnıy, ol jaǵdayda turmıstıń joybarlastırılǵan perspektivası menen baylanıslı bolǵan kóbirek motivaciyalıq múnasábetler qalıpleseedi. Social tárepten jetik bolmaǵan shaxsta “bul jerde hám házir” mıtájlikti qanaatlandırıw menen baylanıslı motivler húkimranlıq etedi.

Solay etip, orta mektepte oqıp atırǵan oqıwshınıń oqıw iskerligine bir waqıttıń ózinde bir neshe motivler tásir etiwı múmkin. Tálím iskerligi sub’ekti retinde oqıwshı óz poziciyasın sub’ektiv eksklüzivlik, individuallıq, qandayda bir tárizde ajralıp turıw qálewı yamasa tálím, social poziciya, shaxslarara múnasábetlerge itibar qaratıw qálewı menen xarakteristikalanıwı múmkin. Mektep oqıwshılarınıń tálím iskerligi motivleri ierarxiyası, olardıń qatnası jasına da baylanıslı: mısalı, jaslar úyreniw hám qızıǵıwshılıq ushın oqıwı múmkin, úlkenler bolsa ayrıqsha ayrıqshalıqlarǵa iye bolǵan turmıslıq qádiriyatlarǵa ámel etedi. Sonı da ayıp ótiw kerek, birqatar motivler nátiyjeli oqıw xızmetine alıp keledi, basqaları bolsa - kerisinshe. Sol sebepli, qaysı motiv jetekshi ekenligin túsiniw zárúrlı bolıp tabıladı.

Solay etip, óspirimler hám orta mektep oqıwshılarında jas norması tek ǵana tárbiyalıq motivlerdiń bar ekenligi, sol sebepli oqıwshınıń tálím iskerliginde mártebege, tán alınıwına hám taǵı basqalarǵa bolǵan mıtájlikti qanaatlandıra almaslıǵı, ayırım waqıtları islewdiń turaqlı tóménlewine alıp keledi. Eger oqıtıwshı oqıwshınıń motivaciyalıq tarawınıń bul jasqa baylanıslı ózgesheliklerin esapqa almasa, óspirim menen óz ara múnasébet usılın nadırıs tańlasa, ol jaǵdayda oqıwshı arnawlı bir temaǵa, oqıtıwshıǵa salıstırǵanda turaqlı unamsız múnasébeti rawajlandıradı.

Oqıwshılardıń ózin ózi qádirlewın asırıw hám ózin ózi qádirlewdi kúsheytiw de oqıw jetiskenlikleri ushın úlken áhmiyetke iye. Oqıwshılardı bir-birine salıstırıp bolmaıdı. Oqıwshınıń ózi erisken jetiskenliklerin salıstırıp áhmiyetke iye bolıp tabıladı, mısalı: “Búgin siz ótkén sabaqqa salıstırǵanda ádewir jaqsı juwap berdińiz”. Bul oy-pikirler oqıwshınıń oqıw iskerliginiń aralıq hám juwmaqlawshı nátiyjelerin sapalı bahalawdı óz ishine alıwı kerek. Oqıwshınıń jetiskenliklerin barlıq oqıwshılar, yaǵnıy klass aldında reklama qılmaw kerek.

Ózlestirmeytuǵın mektep oqıwshıları menen islesiwdiń nátiyjeli usılı bul orta mektep oqıwshıların mekteptiń arqada qalǵan oqıwshıları menen shınıǵıwlarǵa tartıw bolıp tabıladı. Bunda “pedagogikalıq” iskerlik, jańa social poziciya “oqıwshı-oqıtıwshılar”dıń bilimi dárejesin basqasha túsiniwge, mekteptegi oqıwına, bilim dárejesine sın kóz qarastan múnasábette bolıwǵa májbúr etedi. Málím bolıwınsha, bunday óz-ara tásir oqıwshıda óz-ózine húrmetin asıradı.

Bunnan tısqarı, ayırım oqıwshılar menen sáwbet ótkeriw ushın arnawlı shártlerge itibar qaratıw kerek. Taxta aldında juwap beriw haqqında oylaw ushın kóbirek waqıt beriw, joba, diagrammalar, kórgizbeli qurallar járdeminde sabaq mazmunın usınıwǵa járdem beriw usınıs etiledi. Ju-

wap beretuǵın oqıwshı menen individual sáwbet ótkeriw, onıń qıyınshılıqların anıqlaw hám jetekshi sorawlarǵa járdem beriw ushın tómén oqıwshılardıń sorawın basqa oqıwshılardıń ózbetinshe jumısı menen birlestiriw usınıs etiledi. Klassta ózbetinshe jumıs alıp barıwda ózlestiriwı tómén bolǵan oqıwshılar ushın tapsırmalardı basqıshlarǵa, bóliw, basqa oqıwshılardı saıstırǵanda olardı tolıǵıraq kórsetpe beriw maqsetke muwapıq bolıp tabıladı. Sabaqtıń arnawlı bir basqıshlarında siz gruppalarda ózbetinshe jumıslardı shólkemlestiriwıńiz múmkin, bul jerde oqıwshılar túrli dárejedegi qıyınshılıqtaǵı wazıypalardı atqaradı. Oqıtıwshı mektep oqıwshılardıń oqıw materialın ózlestiriw dárejesine qaray basqıshlı járdem kórsetiwı múmkin. Sonı atap ótiw kerek, toparlar waqtınshalıq bolıp, birin ekinshisine ótiw oqıwshılar ushın olardıń sorawına qaray ruqsat etiledi hám hár bir oqıwshıń oqıwındaǵı tabıslı bolıwın esapqa alǵan halda oqıtıwshı tárepinen ámelge asırıladı.

Oqıwshılardıń úy wazıypaları qatlamlarǵa bóliniwı áhmiyetke iye esaplanadı. Oqıtıwshı jumısta arqada qalǵan óspirimler ushın dástúrestrilgen úy wazıypasın qollanıwı múmkin. Mektep oqıwshılarınıń máplerin esapqa alǵan halda mashqalalı jaǵdaydı jaratıw hám úy wazıypaların individuallastırıw nátiyjeli bolıp tabıladı. Ameliyatta, kóp mektepler qosımsha sabaqlardan keń qollanadı. Bul ilajdıń keń tarqalǵanlıǵı, eger ol logikalıq emesligi ushın haqlı túrde sın pikir berse de, materialdı úyreniw ushın waqtın kóbeytiwı menen anıqlama beredi. Bul usıl sabaqta oqıwshılar miynetin pariqlawdı, úy wazıypasın individuallastırıwı bilmegen oqıtıwshılar ushın birden-bir áhmiyetli usıllardan biri bolıp tabıladı.

Psixologtıń tiykarınan ózlestirmekshi oqıwshıǵa, olardaǵı tiykarǵı qıyınshılıqlardıń sebeplerin úyreniwı, kognitiv motivlerdi qalıplestiriwdiń individual qásiyetlerin túsindiriwden ibarat boladı. Qıyınshılıqlardıń sebebi sabırsızlıq, shıdamlılıqtıń joqlıǵı, bul jasqa tán bolǵan óz múmkinshiliklerin málim dárejede artıqsha bahalaw, orınlangan jumıstıń qıyınlıǵın tuwrı bahalay almaslıq bolıwı múmkin. Kóbinese, jumıstı tez hám ańsat orınlawǵa iykemlesken óspirim qıyınshılıqlardı aldınnan kóre almaydı, tosiqlarǵa dus kelgen waqıtta hárketten ańsat ǵana waz keshedi - bulardıń barlıǵı ol yamasa bul dárejede shınıǵıw nátiyjesinde sáwlelenedi.

Ózlestirmewshı oqıwshıń motivaciyaq tarawın psixologiyalıq diagnostika qılıw, jetekshi motivti anıqlaw hám profilaktikalıq sáwbetten keyin, óspirim menen rawajlanıw iskerligi sistemasın shólkemlestiriw kerek. Bul shınıǵıwlardıń maqseti oqıwshıń da óz-ózin biliwge bolǵan umtılsızların, sonlıqtan, refleksiya, introspeksiya rawajlandırıwıdan ibarat. Óspirimlik dáwirinde oqıwshıń avtonomiyaǵa beyimligi tiykarında ol ózin ózi túsiniwdiń tolıq strukturasını qalıplestiredi, jeke sáwlelendiriwı rawajlandıradı. Psixolog óspirimge kognitiv aktivlikti, ǵárezsizlikti aktivlestiriwge, ondaǵı dóretiwshilik elementlerdi kúsheytiwge, qızıǵıwshılıqlardıń rawajlanıwın xoshametlewge járdem beredi.

Waqt ótiwı menen óspirimniń tálim iskerligi teoriyalıq ózgeshelikke iye boladı, bilimniń ózine, onıń qollanıwına hám kelip shıǵıwına qızıǵıwshılıq payda boladı. Óspirim ayırım nárselerdi tastıyıqlawdı jaqsı kóredi, yaǵnıy argumentlerdi talap etetuǵın jaǵdaylarda hár qanday bayanattı tiykarların jáne bul dáliylardıń málim bir aqıbet penen baylanıslıǵın bilip alıw zárúr. Óspirimde pikirlew qábileti turmısqa degen teoriyalıq múnasábeti hám keń kognitiv motivlerdi qalıplestiredi. Bunda bilim tálim iskerliginde sistema payda etiwshı faktorǵa aylanadı, sebebi ol bilim payda etiw processleri analiz etiletuǵın úyreniwden haqıyqıy qanaatlanıw payda etedi. Bunnan tisqari, keń kognitiv qızıǵıwshılıqlar bilim haqqındaǵı bilimlerde qalıplestiriwge járdem beredi.

Eger psixolog bunday oqıwshıń ata-anası menen islewdi shólkemlestirmese, óspirimlerdegi kognitiv

motivlerdegi kemshiliklerdi psixologiyalıq dúzetiw tolıq bolmaydı, sebebi óspirimlerdeń intellektuallıq passivligi shańaraq tárepinen de qollap quwatlanıwı múmkin. Misalı, shańaraqtaǵı kognitiv atmosferanıń qanaatlantırarsız kórsetkishleri, hádden tis júzeki qızıqlı maǵlıwmatlardıń bar ekenligi, sonıń menen birge, balanıń onı qabıllawdaǵı sub'ektiv-passiv roli. Alбетте, óspirimdi oqıwǵa májbúrlew múmkin emes, sol sebepli ata-analardıń málim bir jastaǵı "notaciya" teris nátiyjege de alıp keledi. Ata-analardı baqlawdı, balanıń nege qızıǵıp atırǵanlıǵın, nege beyimligin - komp'yuter, futbol, karate, tábiyat hádiyselerin hám taǵı basqalardı baqlawǵa máslahát beriw kerek - onıń qızıǵıwshılıǵın mektep pánlerinen biri menen bóliwge hárket etiw orınlı.

Óspirimdi oqıwǵa xoshametlew úlken qıyınshılıqqa qaramastan, pútkilley sheshiletuǵın wazıypa bolıp tabıladı. Misal ushın, kásiplik mártebe ármanında bolǵan ambiciyaq óspirim keleshekte ózine kerek bolǵan pánlerde tereń úyreniwge qızıǵadı, bar dıqqatın soǵan qaratadı. Klassta málim bir poziciyanı iyelew qálewı bolǵan oqıwshı teńlesleri arasında ajralıp turıw, óz qábiletlerin kórsetiw múmkinshiligi menen ajralıp turıwı múmkin.

Ata-analar balanı xoshametlew hám jazalaw formasına itibar beriwleri kerek. Kóbinese, ata-analar ushın oqıwshılardıń joqarı baha alıwı olardıń akademiyaq kórsetkishleri nátiyjelere saıstırǵanda zárúrli bolıp tabıladı.

Mektep oqıwshısı tálim iskerliginde yamasa iskerlik maqsetlerin anıqlaw sub'ekti retinde, oqıw iskerligin ámelge asırıw ushın zárúrli shárt-shárayatlardı analiz qılıw sub'ekti retinde hám hárketlerde ámelge asırıw quralları hám usılların izlew sub'ekti retinde isleydi. Iskerlik maqseti tiykarında oqıwshı oqıw iskerligi subekti retinde qabıl etilgen maqsetke erisiwge alıp keliwı múmkin bolǵan programmanı anıq tańlaydı hám ámelge asıradı. Sonı atap ótiw kerek, sub'ektiv modeldegi kemshilikler, misalı, hár qanday shártlerdi naduris sáwlelendiriw, olardıń áhmiyetin anıqlawdaǵı qáteler, shártlerdi tolıq sáwlelendirmew hám basqalar. Óspirimlik dáwirinde óz-ózin tártipke salıw processleri mektep oqıwshılarınıń óz tálim jumıslarınıń kúshli hám halsız táreplerine sanalı múnasábeti ushın qolay faktorǵa aylanadı. Mektep oqıwshılarında ózin ózi basqarıw sistemasın rawajlandırıw hám jetilistiriw sebepli olar óz-ózin basqarıw kónlikpelerin qalıplestiredi:

- ✓ oqıw iskerligi ushın maqsetler qoyıw hám olardan eń aktualın anıqlaw;
- ✓ oqıw iskerligin ámelge asırıwıń sub'ektiv hám ob'ektiv shártlerin analiz qılıw hám maqsetke erisiw ushın zárúrli bolǵanların ajratıp kórsetiw;
- ✓ oqıw iskerligi usılların tańlaw hám olardı izbe-iz ámelge asırıwı shólkemlestiriw;
- ✓ oqıw iskerliginiń aralıq hám juwmaqlawshı nátiyjelerin bahalaw, onıń ushın eń uqsas bahalaw kriteriyaların tańlaw;
- ✓ joq qoyılǵan qátelerdi dúzetiw.

Maqsetli iskerlikti óz-ózin basqarıw insan psixikasınıń eń keń tarqalǵan zárúrli funkciyası bolıp, jasqa baylanlı rawajlanadı hám jaqsılanadı. Óz-ózin tártipke salıw sistemasın jáne onıń bólek strukturalıq bólimlerin jetilistiriw orta mektep oqıwshılardıń óz niyetlerin óz múmkinshilikleri hám olardı ámelge asırıwıń real shártleri menen ámelge asırıw imkaniyatın beredi, sonıń menen birge, kúndelik jeke wazıypalardı uzaq múddetli jobalar menen ámelge asırıwǵa járdem beredi, bul zárúrli áhmiyetke iye.

Úlken mektep jasında óz-ózin basqarıw mexanizmleri óz-ózin tárbiyalaw hám óz múmkinshiliklerin jaqsılaw ushın nátiyjeli quralǵa aylanıwı múmkin.

Oqıw iskerligin óz-ózin tártipke salıw kónlikpelerin qalıplestirgen mektep oqıwshıları maqsetti belgilew hám qabıllawda óz múmkinshiliklerin tuwrı bahalay almaydı, oqıw tapsırmasın orınlaw shártlerin analiz ete aladı, jetiskenlik hám áwmetsizlik sebeplerin analiz ete aladı.

Bunday mektep oqıwshıları qanday qıyınshılıqlar kelip shıǵıw múmkin ekenligi haqqında oylamawdı abzal kóredi, óz háreketleriniń izbe-izligin aldınnan dástúrlestirmeydi, waqıyalardıń unamlı nátiyjesine hám "eger háreket qılsam, men jeńip shıǵıwım kerek" dep esaplap, "háreketke" háreket qılıwdı abzal kóredi." Naduris yamasa tómén nátiyje bolsa, olar áwmetsizlik sebeplerin anıqlawǵa urınbastan, hámme nárseni qaytadan islewge yamasa nátiyjeni dúzetiwge háreket qıladı.

Diagnostika nátiyjelerine kóre, qalıplespegen óz-ózin basqarıw kónlikpelerin korrekciyalaw ushın psixologiyalıq-pedagogikalıq programmanı jaratıw kerek. Oqıwshınıń oqıw jumısında ózin ózi basqarıw modeli qalıplesken funktsional baylanıslardı hám oqıw iskerligin óz-ózin tártipke salımbay atırǵan strukturalıq bólimlerin rawajlandırıwdı esapqa alǵan halda dúziliwi múmkin.

Joqarıda ayılǵanlarǵa tiykarlanıp, hár bir oqıwshı ushın óz-ózin basqarıw sistemasında qaysı basqısh "islemewine" qaray, korrekciyalıq sabaqları programması individual túrde dúziledi. Sonlıqtan, rawajlanıp atırǵan klasslar tálim maqsetlerin belgilew qábiletin rawajlandırıwǵa qaratılǵan bolıwı múmkin: oqıwshı oqıw iskerligi sub'ekti retinde, misalı, maqset saylangan háreketler programmasına qanday saykes keliwin, uqqas kelmewin anıq túsinwi kerek.

"Háreketlerdi orınlaw programması" buwınıń funktsiyası buzılǵan táǵdirde, psixolog oqıwshınıń berilgen iskerlik maqsetine erisiwdi esapqa alǵan halda tálim háreketleriniń izbe-izligin anıqlaw qábiletin rawajlandırıwǵa qaratılǵan oqıw programmasın islep shıǵadı.

Mektep oqıwshılarında óz-ózin rawajlanıp atırǵan óz-ózin tártipke salıw processlerinen tek ǵana oqıw -tárbiyalıq jumislarda paydalanıw, bálki olardı maqsetli qalıplestiriw áhmiyetli boladı.

Oqıtıwshı menen óz-ara baylanıssız tártipke salıw kónlikpelerin qalıplestiriw múmkin emes. Bul talap bizge hár bir hádiyseni pútın úyreniw imkaniyatın beretuǵın sistemalı jantasıw metodologiyası menen baylanıslı. Psixolog oqıtıwshı menen birgelikte oqıw iskerligi processinde ózlestirmewshi oqıwshı menen islewdiń ulıwma baǵdarın islep shıǵadı. Oqıtıwshı sabaqlarda oqıwshı itibarın tema mazmunındaǵı qátelerge emes, bálki iskerlik maqsetine erisiw ushın qollanılatuǵın tártipke salıw kónlikpelerin sáwlelendiriwge qaratıwı zárúrli bolıp tabıladı.

Solay etip, bul túrdegi oqıw qıyınshılıqların korrekciyalawdıń psixologiyalıq-pedagogikalıq dástúri oqıw sub'ektiniń óz-ózin basqarıw kónlikpelerinen paydalangan halda óz jumısın shólkemlestiriw qábileti kóz-qarasınan tálim iskerligi nátiyjeliligin asırıwǵa qaratılǵan. Korrekciyalaw nátiyjesinde oqıwshı óz iskerligin óz-ózin tártipke salıwdıń qalıplesken sistemasına tayanǵan halda ǵárezsiz bilim alıw qábiletin iyelewı kerek. Sonı atap ótiw kerek, qalıplesken tártipke salıw kónlikpeleri universal kónlikpeler bolıp, olar tek ǵana oqıw, bálki óspirim hám jaslar mektep oqıwshıları ushın zárúrli bolǵan hár qanday iskerlikte qollanıwı múmkin.

Solay etip, biz orta hám joqarı klaslarda oqıtıp atırǵan mektep oqıwshılarınıń ózlestirmewshiliginiń psixologiyalıq sebeplerin anıqladıq, anıqlanǵan qıyınshılıqlardı saplastırıw jolların analiz ettik. Kóbinese mektep psixologı hár bir oqıwshınıń ózlestirmewshiliginiń bir emes, bálki bir neshe sebeplerin izlewı hám olardıń hár birin joq etiwge umtılwı kerek.

Ózlestirmewshi oqıwshılar túrli sebeplerge kóre tabısqa erise almaydı hám sol sebepli olar korrekciyalawshı hám rawajlandırıwshı jumislardıń individual formaları hám usıllarına mıtájlik sezedi.

Ádebiyatlar

1. Ананьев Б.Г. Психология педагогической оценки. - Л.: «Лениздат», 2005, - С.190.
2. Блонский П.П. Школьная успеваемость. - М.: «Просвещение», 2001, - С.423.
3. Калмыкова Э.И. Проблемы преодоления неуспеваемости глазами психолога. -М.: «Знание», 1982, -С. 338.
4. Локалова Н.П. Как помочь слабоуспевающему школьнику. -М.: «Просвещение» 1997, - С.7-12.

REZYUME. Мақолада ўсмирлик давридаги ўзлаштириши қийин ўқувчиларнинг психологик хусусиятлари таҳлил қилинади. Мақолада ўзлаштириши қийин ўқувчилар билан олиб бориладиган методлар ва маслаҳатлар бўйича тавсиялар берилган.

РЕЗЮМЕ. В статье анализируются психологические особенности неуспевающих школьников в подростковом возрасте. В статье представляются рекомендации и консультации по работе с неуспевающими учениками.

SUMMARY. The article analyzes the psychological characteristics of underachieving schoolchildren in adolescence. The article provides recommendations and advice on working with underachieving students.